

СИМВОЛІКА ІНДИВІДУАЛЬНОГО І СУСПІЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я: ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ І ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ

Розкривається суть символіки (сукупності символів) індивідуального та суспільного здоров'я, окреслюються підходи до її вивчення та використання в сучасних умовах життєдіяльності населення.

Раскрывается суть символики (совокупности символов) индивидуального и общественного здоровья, очерчиваются подходы к ее изучению и использованию в современных условиях жизнедеятельности населения.

Essence of symbolism (the aggregate of symbols) of individual and public health opens up, approaches are outlined to its study and use in the modern terms of vital functions of population.

Протягом багатьох віків формувалася символіка (сукупність символів), пов'язана з індивідуальним і суспільним здоров'ям. У наш час надзвичайно зросла актуальність розробки підходів до вивчення та виявлення особливостей сучасного використання такої символіки. Адже, символи органічно вплітаються в життєдіяльність людини, впливаючи як на формування її способу та якості життя, так і на здоров'я. Що ж таке символ і у чому полягає суть його впливу на здоров'я?

Символ (грецьк. σύμβολον – знак, розпізнавальна прикмета) – універсальна філософська категорія, що розкривається як образ, який відображає ідею, сокровенний зміст, приховане від непосвячених знання, умовний знак, потаємні відчуття.

Символ, як зазначає С.Аверинцев, є образ, узятий в аспекті своєї знаковості, і знак, наділений всією органічністю міфу й невичерпною багатозначністю образу. Він підкреслює, що переходячи в символ, образ стає «прозорим»: зміст «просвічує» крізь нього [1, с.155].

Символ – це проявлення вічного й істинного в тимчасовому. Світ, який нас оточує – ілюзія оригіналу. Проникнути в його суть можна тільки опанувавши символічне мистецтво. Адже, символи – це елементи матриці сакральної реальності, яка є істинною, справжньою, довершеною і яка виступає в ролі ієрархічної мережі переходу видимого в невидиме, свідомого в підсвідоме, життя в смерть і навпаки. Як сонячний проміньчик пронизує низку фізичних сфер, так і символ проникає через ряд планів буття, відображаючи на кожному з них ту суть, яка притаманна кожному з цих планів. Наприклад, змія на одному плані буття може бути символом мудрості, на другому – символом агресії, на третьому – символом підступності, а на четвертому – символ медицини.

Таким чином, мова символу — універсальна мова. Символ пронизує простір і час, він єдиний і для минулого-сьогодення-майбутнього, й для всіх країн і народів. Ця мова призначена й для зростаючої свідомості, і для свідомості, що пройшла довгий шлях досвіду. Різний лише результат роботи із символом, що приносить менше або більше інформації, залежно від ступеня проникнення в суть символу [3].

Не можна не погодитися з С.Аверинцевим в тому плані, що вивчаючи символ, ми не тільки аналізуємо й розглядаємо його як об'єкт, але одночасно дозволяємо його творцеві апелювати до нас, бути партнером нашої розумової роботи [1, с.158].

Наприклад, філософи середньовіччя — Великі Алхіміки уклали свої одкровення в малюнки вигадливої форми й писання зі схованим змістом, щоб уберегти знання від незрілого розуму й зберегти його для розуму допитливого. Хоронителі Великої Доктрини — Таємні ордени: тамплієри, розенкрейцери спілкувалися за допомогою таємних знаків - символів. Символ — це форма істинних знань, вмістилище для зберігання таємниці [3].

Використання символів в повсякденному житті, їх шанування і відношення до них з благоговінням і почитанням – це, по суті, сакралізація життєдіяльності. Поглиблення і розвиток сакралізації життєдіяльності – це вміння проникнути в суть символів, досягнути символічне пізнання реальності, розвинути витончене світосприйняття, що слід розглядати як вишукане унікальне мистецтво, в основі якого лежить священне відношення до дійсності, що формує в людині особливі якості в процесі пізнання оточуючого світу.

Таким чином, як бачимо, саме Буття досягається в символі і через символ. Аналогічне можна сказати і про символи індивідуального та суспільного здоров'я.

Але, Людина ХХ-XXI століть, тобто періоду фантастичних відкриттів, надзвичайно високого рівня розвитку науки і техніки, не допускає можливості наявності більш досконалого досвіду

духовної і ментальної життєдіяльності в минулому, який наші предки зашифрували у вигляді символів. Сучасна Людина в силу своєї гордині та самовозвеличування трактує і сприймає символи як примітивні елементи культури - соціально-функціональні знаки і жести.

Але, символ надзвичайно багатолікий і всюдисущий: він виникає там, де його не чекають, він творить нову реальність, що дає можливість Людині не тільки відшукати опору на слизькій поверхні реальності, увійти в Буття, ідентифікувати його рівні, але й наблизитися до Бога, спілкуватися з Творцем, сприймати Його настанови.

Сказане засвідчує, що настав момент, коли треба ставити питання про ресакралізацію символів, під якою ми розуміємо не просто повернення символам їх первісного сакрального змісту, але й насичення їх новітнім, сформованим під впливом сучасної повсякденної реальності сокровенним смислом. Особливо це стосується символів індивідуального та суспільного здоров'я. Зазначимо, що хоча такі символи й живуть в пам'яті народу, але значна їх частина була втрачена в такі періоди, як, наприклад, соціалістичний. Хоча на сьогоднішній день і з'явилися різноманітні енциклопедії символів, наприклад [4], але узагальнюючої повноцінної інформації про символи індивідуального та суспільного здоров'я немає. В наш час надзвичайно важливо видати навчальні посібники такого плану, придатних для навчання широких верств населення.

Одночасно доцільно окреслити такі можливі підходи до вивчення символіки індивідуального та суспільного здоров'я:

1. Аналіз енциклопедичної літератури.
2. Пошук відповідної інформації в художніх творах.
3. Дослідження інтернет-джерел.
4. Огляд прислів'їв та приказок.
5. Вивчення священних книг, зокрема Біблії.

Ресакралізація символів може стати одним з найважливіших факторів зміцнення здоров'я в умовах наростаючого тиску навколишнього середовища, насамперед техногенного довкілля на Людину.

Серед символів, які, згідно з традиційними уявленнями різних народів символізують здоров'я, важливе місце займають елементи довкілля. Так, одним з наважливіших символів здоров'я є камінь, який, як символ, може бути різного вигляду і форми (скеля, брус, кругляк, галька тощо). Камінь символізує вічність, силу, цілісність. Вважається, що між каменем і душею людини існує особливий зв'язок. Можливо саме тому з ідеєю безсмертя пов'язані пошуки каменю, який називали Філософським Каменем. Не випадково навіть в наш час практично кожна людина час від часу шукає власний камінь здоров'я на пляжах, в ювелірних магазинах, чи в тих місцях, де народилася. Часто обраний камінь вважається оберегом.

Важливим символами здоров'я і його оберегами виступають рослини. До таких рослин насамперед відносять часник і цибулю, які вживають у їжу з метою зміцнення здоров'я і нагромадження в організмі життєвої енергії. До рослинних символів здоров'я відносять дуб, вербу, любисток, кропиву та ряд інших рослин, які по різному використовувалися, але завжди з однією метою – поліпшити індивідуальне здоров'я. А така рослина, як калина, виступає символом краси і здоров'я української нації. Оберегом від зла вважався полин [2].

Не можна не згадати і духовні символи, найважливішим з яких здавна вважається хрест. Його роль в житті людини, у формуванні її духовного здоров'я важко переоцінити. А відомо, що без духовного і психічного здоров'я не може бути повноцінного фізичного здоров'я.

Зазначимо, що багато українців люблять, шанують, поважають символи здоров'я і відносяться до них з благоговінням. Адже, в Україні в наш час має місце досить високий рівень сакралізації суспільства, незважаючи на тривалий період його насильницької десакралізації в період побудови так званого соціалізму. Цей рівень суттєво зріс за останні 10 років. Отже, фаза десакралізації символів, життєдіяльності населення загалом, яка тривала протягом періоду побудови так званого соціалізму, в даний час поступово трансформується в фазу ресакралізації символів та життєдіяльності населення загалом. Разом з тим, необхідною є ресакралізація низки символів здоров'я і доведення їх до молоді, що, безумовно, сприятливо позначиться на збереженні генофонду нації.

Слід наголосити, що символи здоров'я, як і сакралізаційні, секуляризаційні (десакралізаційні) та ресакралізаційні процеси, детермінанти релігії, інші символи є головним елементами духовної матриці суспільства, котра, в залежності від того, які за ступенем святості елементи у ній переважають, може бути сакралізованою чи десакралізованою. Чим вищий ступінь сакралізованості духовної матриці суспільства, тим вищий нормативний рівень регулюючих функцій, які вона

виконує, тим більше мета діяльності людини, суспільства наближається до «ідеалу», тобто тим більше ця мета сакралізується. І навпаки.

В залежності від того, який ступінь сакралізованості духовної матриці має місце в конкретному суспільстві на визначений час, такий тип різноманітних табу у вказаній системі координат переважає. Наприклад, табу розлучення, табу убивства, табу зловживання шкідливими звичками, які зменшують кількість індивідуального й суспільного здоров'я тощо є характерними для високоцивілізованого і високосакралізованого суспільства.

Елементи духовної матриці суспільства «вмонтовуються» у всі сфери життєдіяльності суспільства, насамперед, в економічну сферу. Останнім часом вони модифікуються, модернізуються і ресакралізуються. Надзвичайно важливо знайти такі регулятори в суспільстві, які б сприяли їх збереженню і розвитку та позитивному впливу на індивідуальне та суспільне здоров'я, зокрема на здоров'я нації. Розв'язання такого завдання вимагає нових наукових пошуків у найрізноманітніших сферах знань та їх пропаганди на всіх сучасних рівнях комунікації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аверинцев С.С. София-Логос. Словарь. 2-е, испр. изд. - К.: Дух і Літера, 2001. - С. 155.
2. Болтарович З.Є. Народна медицина українців. – К.: Наукова думка, 1990. – 232 с.
3. Символ - <http://www.poznay-sebya.com.ua/symvolism.html>
4. Фоли Д. Энциклопедия знаков и символов / Пер.с англ. А.Помогайбо. – М.: Вече, 1998. – 512 с.
5. Шевчук Л.Т. Сакральна географія: Навч. посібн. – Львів: Світ, 1999. – С.55.